

Сторожук І. Ю.,
КОГПІ ім. Тараса Шевченка, м. Кременець

ЗАЙМЕННИКОВИЙ ПРИСЛІВНИК HIN У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Робота присвячена аналізу функціональних особливостей займенникового прислівника hin як класу лексичних одиниць з точок зору семантики та синтаксису у сучасній німецькій мові.

Ключові слова: займенниковий прислівник, локальне значення, відцентрова скерованість дії.

Робота посвячена аналізу функциональных особенностей местоименного наречия hin как класса лексических единиц с точек зрения семантики и синтаксиса в современном немецком языке.

Ключевые слова: местоименное наречие, локальное значение, направленность действия от центра.

This work is devoted to the analysis of the functional features of pronoun adverb hin as a class of lexical units from the viewpoints of semantics and syntax in modern German.

Key words: pronoun adverb, local significance, centrifugal action .

Лексико-граматичний клас прислівників – один із найсуперечливіших класів слів у сучасному німецькому мовознавстві. Через нечіткість критеріїв проблематично виділити їх в окремий клас слів. Про це свідчить відсутність переконливої класифікації прислівників у нормативних граматиках.

Розглядом семантики та синтаксису окремих займенникових прислівників і складених дієслів із транслокальними превербами присвячені праці таких науковців, як Р.П. Недялков [6], А.С. Юханов [8], Ю.Н. Афонькін [2], Є.К. Беднягіна [3], К.А. Левковская [4] та інші.

Неодностайність у визначенні природи транслокальних прислівниково-дієслівних утворень викликає потребу їх усебічного дослідження, оскільки існують істотні розбіжності поглядів стосовно структурно-семантичної характеристики та функціональних особливостей цих конструкцій.

Мета роботи полягає у вивченні семантичної та синтаксичної специфіки транслокальних прислівників із відцентровою скерованістю дії як підгрупи лексико-граматичного класу слів у сучасній німецькій мові.

У сучасній німецькій мові в системі займенникових слів наявні дві групи лексики, що за своєю семантикою мають локальне значення. [4, с. 110] Лексичні одиниці першої групи можуть виражати як обставину місця, так і напрямок; сюди належать слова усіх займенникових семантичних розрядів (вказівного і ін.). [5, с. 20] Лексичні одиниці даної групи зазвичай використовуються в реченні як обставина місця, напр.:

Er wohnt schon lange **dort**.

Слова другої групи мають завжди вказівну семантику і виступають зазвичай як придієслівні адвербіальні компоненти або як адвербіальне поширення прийменникових груп, напр.:

Kommen Sie **herein!** Von der Strasse **herein** tönt Musik.

Слід зауважити, що обидві групи неможна вважати безпосередньо протиставленими одна одній ні за семантикою, ні за використанням в реченні (представники першої групи виступають самостійними членами речення, слова другої групи використовуються як компоненти членів речення).

Між цими двома групами займенникових прислівників наявні частинки, які пов'язують їх між собою. Це слова **hin** і **her**, які додаються до відповідних основ.

У словниках в якості основних значень **hin** і **her** даються (відповідно) “туди” і “сюди”. Ці вказівки, не дивлячись на їх безумовну інформативність, повинні бути дещо поширені та уточнені.

Справа у тому, що слово “туди” позначає напрямок від мовця (або іншого ситуативного центру) до конкретної точки даної в ситуації (контексті): 1. Подивись туди! (речення супроводжується вказівним жестом); 2. Вони пішли в бібліотеку. Ми теж підемо туди (туди = в бібліотеку).

Якщо співставити ці речення з їх німецькими еквівалентами, то виявиться, що в першому випадку вживання займенникового прислівника **hin** повністю виключається, а в іншому воно допустимо в якості варіанта:

Schau mal **dorthin!**

Sie sind in die Bibliothek gegangen. Wir gehen auch **dorthin!** (допустимо **hin**).

З наведених вище прикладів видно, відповідність **hin** і “туди” неточна. Сам по собі прислівник виражає лише напрям в сторону від мовця до або іншого центру контексту (ситуації) (менш різко, ніж weg). Тому він не може вживатись деїктично, на відміну від “туди”.

Займенниковий прислівник **hin** в зв'язку з специфікою своєї семантики не вживається в якості самостійної обставини місця, а утворює в комбінації з дієсловами стійкі дієслівні одиниці різноманітного характеру (ідіоматичні та неїдіоматичні). У складі таких дієслівних одиниць прислівник **hin** достатньо регулярно реалізує своє значення “в сторону від мовця або іншого центру ситуації (контексту)”. Дуже часто при цьому можливе вживання простого дієслова, а дієслівні одиниці з **hin**, як правило, стилістично забарвлені як більш розмовні. Порівняємо наступні приклади:

Wir können wieder einmal zu ihm **hingehen**.

Wir können wieder einmal zu ihm **gehen**.

Alle **liefen** zur Haltestelle **hin**.

Alle **liefen** zur Haltestelle.

3. Soll ich alles allein zu euch **hinschleppen?** [WddG]

Soll ich alles allein zu euch **schleppen?**

4. Wollt ihr euch nicht erst **hinsetzen**?

Wollt ihr euch nicht erst **setzen**?

5. Sie **wandte** sich zu ihm **hin**.

Sie **wandte** sich zu ihm.

В цілому ряді випадків вживаються дієслова з **hin**, а просте дієслово не вживається. Часто при цьому локальна семантика прислівника **hin** виявляється повністю або частково затемненою:

Jetzt hielt ich ihm meine Zigarette **hin**. [ERM-NL]

Und der nahm ein Schriftstück vom Tisch und **hielt** es Hermann **hin**. [LR-N] (jmdm. etw. hinhalten "протягнути комусь щось")

Einer **fiel** auf den glatten Parkett **hin**. [LR-N] (hinfallen "впасти на землю з вертикального положення")

Leg die Schere sofort wieder **hin!** (etw. hinlegen "покласти предмет, який був до цього в руках")

Sie **stellte** ihm eine Kaffeetasse **hin**. (etw. hinstellen "поставити щось")

Trumpf **hörte** nur mit halbem Ohr **hin**. [ERG-IV] (hinhören "прислухатись")

In wenigen Jahren hat man hier ein Riesiges Werk **hingesezt**. [WddG] (hinsetzen "побудувати")

В останньому випадку можна говорити про затемнення локального значення прислівника **hin**.

Також можна виділити цілу групу дієслівних одиниць із займенниковим прислівником **hin**, де у нього локальна семантика практично відсутня. Дієслівні одиниці даної групи ідіоматичні:

Das hat er nur so **hingesezt!** (etw. hinsagen "сказати щось необдуманно")

Er hat den Aufsatz in letzter Minute **hingehauen**. [WddG] (etw. hinhauen "написати щось швидко")

Man hat uns wochenlang **hingehalten**. (jmdn. hinhalten "заставляти чекати, відкладаючи рішення якогось питання")

So **zog** ich die Diskussion endlos **hin**. [LR-N]

Der Krieg **zog** sich **hin**. [BK-9.N] (sich hinziehen "довго продовжуватись, затягнутись")

Die riesige Wandbespannung, wohl vier Meter hoch und sieben lang, war **hin**. [LR-N] (hinsein "пропадати, загинути")

В придієслівному вживанні прислівник **hin** може як реалізувати свою семантику, так і бути десемантизованим. В останньому випадку ми швидше за все маємо справу з фразеологічними одиницями.

Прислівник **hin** виступає також в якості адвербіального поширення прийменникових груп. У цих випадках він може бути реалізований як семантично повнозначний або як дисемантизований:

Die Straße **zum** Bahnhof **hin** ist sehr schlecht. [WddG]

В цьому реченні **hin** поширює прийменникову групу zum Bahnhof і підкреслює, що має на увазі віддалення від центру ситуації. Його вживання в наведеній формі факультативне.

Коли прислівник **hin** поширює прийменникові групи з прийменником vor+акузатив, у складі яких зустрічаються виключно зайві та зворотні займенники, тоді він частково реалізує свою семантику "напрямок від центру ситуації".

"Es ist noch nie passiert", sagte er; er sagt es eher **vor sich hin** als für den andern. [RB-MH]

Es irritierte sie, wenn sie jetzt in die Stube kam, den Mann da sitzen zu sehen, immer in der gleichen schlaffen Haltung, **vor sich hin** dösend. Oder er stand am Fenster und starrte auf den Hof, immer die gleiche Melodie **vor sich hin** pfeifend. [HF-JS]

Herr Grünthal nickte nur müde **vor sich hin**. [BD-VZ]

Conally starrte verzweifelt **vor sich hin**. [ERG-IV]

Sie lächelte **vor sich hin**, als der Wagen schon fuhr. [HF-JS]

Такі прийменникові групи використовуються в якості обставини, в якій поєднуються семантика місця і способу дії в дієсловах мови чи звучання (sagen, murmeln, brummen, summen, pfeifen, zischen), в дієсловах направленою зорового сприйняття (sehen, schauen, starren, blicken), дієсловах träumen, dösen і деяких інших.

Hin в якості адвербіального поширення іноді утворює ідіоматичний комплекс з прийменником, в результаті чого виникають своєрідні двокомпонентні прийменники. Найважливішим з них в яких виступає **hin**, слід вважати прийменник auf hin:

"Darf ich Ihnen mal was sagen, **auf** die Gefahr **hin**, daß es Sie schokiert" [RB-MH]

Und so geschah es, dass Rose am selben Abend **auf** Irmas Vorschlag **hin** einen Brief über die verspätete Lieferung von Kinderwaschbecken niederschrieb. [MB-GH]

Als Tetje erfuhr, dass Cathrin **auf** die Bitte ihres Vaters **hin** ihr Studium in den Staaten abgebrochen habe, war er bereit, Mays Vermutung als wahrscheinlich zu betrachten. [ERG-IV]

Іноді можна зустріти **hin** в бездієслівних реченнях:

"Übrigens, warst du schon im Kintopp? Ich sage dir, nichts wie **hin**, heute letzte Vorstellung." [HJ-F]

Такі речення мають зазвичай яскраво виражене розмовне забарвлення:

Beim Schmelzofen unterhalten sich seit zwei Minuten ein Paar Leute. Also **hin**. [HJ-F]

Отже, можна зробити висновок, що дана група лексики у сучасній німецькій мові є дійсно досить дискусійна. Різноманітність синтаксичного вживання займенникових прислівників тісно пов'язана з семантикою членів речення. Дана група лексики в німецькій мові викликає неоднотайність серед науковців у визначенні її природи і тому потребує подальшого всебічного дослідження.

Література:

1. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. – Л., 1963.
2. Афонькин Ю. Н. Направительные наречия hinein и herein в современном немецком языке. – Автореф. канд. дис. – Л., 1972.

3. Беднягина Е. К. Поле направленного движения в современном немецком языке : Автореф. дис. канд. филол. наук : 10.02.04 / Моск. обл. пед. ин-т им Н. К. Крупской. – М., 1971. – 20 с.
4. Левковская К. А. Лексикология современного немецкого языка. – М., 1968, – 153 с.
5. Левковская К. А., Пророкова В. М., Сергиенко Л. В. Местоимения и местоимение слова: пособие по грамматике немецкого языка. – М. : Высш. школа, 1979. – 172 с.
6. Недялков Р. П. Самостоятельное употребление наречий heraus и hinaus. – Уч. зап. Пятигорского гос. пед. ин-та. Т. 23. Вопр. германской филологии. 1961, – С. 29.
7. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка / Кол. авторов под рук. М. Д. Степановой // Русский язык. – М., 1979. – 536 с.
8. Юханов А. С. Глагольно-наречные единицы с auf, hinauf / herauf, empor, hoch : Автореф. канд. дис. – К., 1972. – 22 с.
10. Duden Deutsches Universalwörterbuch in 10 Bänden, neu. bearb. und erw. Aufl.; Mannheim. Leipzig. Wien. Zürich, Dudenverlag, 2002.

Джерела художньої літератури:

1. Bartsch, R. Der Mann, der über den Hügel steigt. RB-MH
2. Bruns, M. Glück fällt nicht vom Himmel. MB-GH
3. Diksen, B. Der Verlierer zahlt. BD-VZ
4. Fallada, H. Jeder stirbt für sich allein. HF-JS
5. Greulich, E. R. Inseldes Verderbens. ERG-IV
6. Jobst, H. Der Findling. HJ-F
7. Kellermann, B. Der 9. November. BK-9.N
8. Remarque, E. M. Die Nacht von Lissabon. ERM-NL
9. Renn, L. Nachkrieg. LR-N
10. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache, WddG hrsg. von R. Klappenbach und W. Steinitz.